

copio 1959, f° 56r^o).

Sesterada la quantitat de gra que cabia en un *sester*: llatinitzat *sextariatas* ross, a 875 (*InuLC*); *sesterada* Puigcerdà a. 1288 (context a *correntum*, *RLR* iv, 505). Cap a l'Urgellet hi hagué també els *sesterons*, *sist*: «sinc *cesterons* venals de ordi», doc. de Cerc (*Spill de Castellbò*, a. 1518, f° 104r^o); a Andorra els *sisterons* són una mesura de gra de 12 litres (Marcel Chevalier, *Andorra*, 72).

Sest cat. ant. 'seti o seu natural d'una cosa', 'cercle dins el qual es troba', de vegades també 'centre o blanc dins un tal cercle'; mot més important i fecund en it. 1 cast.-port, però també amb arrels nostres a l'E. Mj [fi S xiv]: «Vols saber on està aquest ple de virtut? Dic-te que en torn o prop lo punt del mig del cercle; mas ¿hauràs e poràs, tota vegada, e en tot cas e loc, estar en aquest *çest* o punt? Igualment dic-te que <poràs> no <estar-hi>, car ---», Eiximenis (*Do Comp*, *NCl*, 47; *CoDoACA*, 320.9), ja ve a ser el significat que intuïeix Ag. («lo *sest* o punt de un cercle o redona», Ss. xiv, xv, *DAG*).

També ve a ser 'recinte, cercle' en una cobla d'Arnau Marc: ««manifest / --- / Elisabet, en sa granda vellea / ha consabat e fora dal tal *sest* / ---» (J P 1 *A March*, ed. Pagès, p. 101, v, 4j), on fóra en va fer cas del disbarat que suggereix l'editor, però potser leg. «consabat enfora del ---» o «--- de ---», cf. especialment el quart passatge que citaré de JRoig Mot predilecte de JRoig, en les locucions *perdre el sest* («per què t'encegues? / par massa begues, / tant *perts* lo *sest*», «lo sirgant flac / del meu cervell / --- romp-li s lo fil / e *pert* lo *sest*, / ordix no lest, / tix ab treball, / trama li fall / ---», *Spill*, 6621, 137), que és quasi com el modern 'sortir de polleguera'; *tornar en sest* 'tornar en l'esfera pròpia' («Jonàs lançat, / tres jorns begut, / pel peix retut / qui s diu balena, / fora 'n l'arena / *tornat en sest* / ---», 13953); *eixir de sest* («de pare blanc / hauran fill negre / --- / per falliment / de llur sement / tant indigest, / ixen de *sest*: / fan-ne. ses braç; / u, gran cabaç; / d'ells, cap dins pits, / hermafrodits / ---», 8882).

Encara que en cast. antic hi ha altres passatges probablement més pròxims encara al sentit etimològic (els quals ja uso i cito en ASESTAR, DCEC/DECH, veg en particular la n. 2 del DECH), alguns en Berceo s'a costen molt als de JRoig, il·lustrant-los: «avié, de la grant coyta, los miembros enflaquecidos, / las manos e los pedes de su *siesto* exidos», «aviélo la envidia de su *siesto* sacado», «assaz querí la carne - el diablo, con ella / tollerlo del buen *siesto* - meterlo a la pella» ('a jugar amb ell com amb una pilota'), *S Dom* 540b, *Mulagros* 719d, *S Dom*. 250b En català encara no era oblidat del tot en el s. xvi, si bé Pere Serafi dóna als mots *ab tal sest* el sentit un poc vague de 'en aquesta situació, estat de coses': «De tal sort, ànima mia, / cada dia / lo meu mal se fa major: / y vós de mal en pijor, / y jo, pijor que solia; / y ab tal *sest*, / tot s'acabarà molt prest: / que més sent / no 'l morir, mas ser absent / de vostre divinal gest».

Acaba d'aclarir el sentit bàsic el cast. *asestar*, 'fer

punteria, tirar apuntant a': «lo ballester --- parà la ballesta e encaixa-hi una sageta, e *asestà* a qualque senyal ---», Eiximenis (*Dotzèn*, *NCl* vi, 101, de nou *asestar* 101 més avall); que ens recorda tants passatges cervantins, com «--- para ser blanco --- donde --- *asiesten* las flechas de la mala fortuna ---» (*Quixot* II, § 10, 36r^o, *CiCast*. v, 194n.; cf. encara I, § 38, f° 200), on alhora podem veure com el verb tenia diftong *ie* (com l'antic subst. *siesto*). L'it. medieval guia millor cap al sentit etimològic, en mostrar més clarament l'aplicació per dir-ho així geomètrica, entorn sempre de la idea de punt central, o compàs que traça un cercle. el Creador fou «colui che volse il *sesto* / allo stremo del mondo, e dentro ad esso / distinse tanto occulto e manifesto» (*Par* xix, 40) on les dues nocions de 'compàs' i «il circolo abbracciante l'Universo» estan en certa manera foses dins el mateix gresol verbal; *arco*, a *tutto sesto*, a *mezzo sesto*, en Boccaccio *fatto a sesta* 'exactament'; i llavors d'ací també *asestare* 'pegar en el blanc' (*Gerus. Liberata*), 'posar en el seu lloc, acomodar' (*Orlando Furioso*).

No veig que convingui canviar la conclusió del DECH que l'explicació més probable (per bé que tots els escalons no n'estiguin ben documentats) és pel ll. *SEXTUS* pres en el sentit de 'sisena part d'un cercle, sextant' (d'ací el *sextant* instrument que li equival), 'divisió que es fa dins un cercle per localitzar-hi una cosa': d'on, 'seu pròpia d'una cosa' o 'blanc, fitó'. Contra la hipòtesi d'un celtisme, de l'ieur. *SED* + *TO*, hi ha no sols la vaguetat de la documentació en cèltic, sinó el caràcter netament meridional i l'escassa densitat de la seva àrea en celtismes.

¹ Dit així, com explica el *Gloss. Nautique* de Jal, perquè abans consistia en una combinació de sis cordes que passaven per dos bossells triples: Francesco da Barberino († 1348) esmenta l'it. *senale* junt amb altres caps de corda dits *ternale*, *quader-nale* i *quinale*. Ja figura en català en el *Consolat de Mar*, si bé l'ed. Pard. hi dóna una lligó incorrecta o ultracorregida (era quan encara es vacillava entre *sen* i *seny* *SINN*): «Si alguna nau tendrà proïs, e per ço que l proïs no frete ne s'encaste, haurà y posat *senyals* que l sospenan ---», § 201, p. 241. Avui a StPolM el defineixen «corda doble, que passa per un bossellet lateral, penjat prop de la perilla de l'arbre, i d'allí estant baixa fins al banc d'arborar, on hom la lliga, un cap a cada costat de l'arbre, a uns bastonets clavats cap per avall, a sota del banc, que en diuen *clavots*» [1929]; no gaire diferent a l'Escala (1937), on hi ha *senals* i *senalets*, aparells per ajudar a les maniobres de la vela, i una corda que lliga el botaló a l'arbre. També a la Costa de Ponent (*BDC* xii, 64; xiv, 61, 78); i també es troba en una forma *senarius*, llatina, en un contracte italià del 1268. Del català és manllevat el castellà *CENAL* [1631, Fernández de Navarrete, *Dicc. Mar.*], amb c ultracastellanitzada com en els catalanismes *Cerdeña*, *xozobra* (DCEC/DECH i, 26a).